

Кәрібаев Б.Б.
**Қазақ хандығы дәуірінің
кезеңделуі мәселелері**

Автор мақаласында Қазақ хандығы дәуіріндегі өзекті мәселелердің бірі – оның өз ішінде кезеңделуі мәселелерін қарастырады. Қазақ хандығы өмір сүрген XV ғ. ортасы мен XIX ғ. 20-шы жылдары аралығын хандық дәуір дей келе, оны екі үлкен кезеңге бөледі. Хандықтың құрылған кезі мен Тәуке хан қайтыс болған XVIII ғ. басына дейінгі уақытты Қазақ хандығының біртұтас кезеңі деп санайды. Одан әрі автор біртұтас кезеңді өз ішінде тағы да кіші кезеңдерге жіктейді. Олар мыналар: хандықтың құрылу кезеңі, хандықтың күшею кезеңі, хандықтың «уақытша әлсіреу» кезеңі, қайта өрлеу кезеңі, «текетірес» кезең, жоңғарлармен алғашқы күрестер кезеңі, «белгісіз жылдар» кезеңі және Тәуке хан кезеңі. Мақалада әр кезеңге сипаттама беріліп, ерекшеліктері көрсетіледі.

Түйін сөздер: Қазақ хандығы, біртұтас кезең, бытыраңқылық кезең, хандар, кезеңделу, кезеңдер.

Karibaev B.B.
**Problems of periodization of
Kazakh Khanate era**

The author of this article examines problems of periodization of the Kazakh Khanate which is one of the most pressing problems of the history of the Kazakh Khanate. He calls the period when Kazakh Khanate existed, between the mid of 15th century and 20 decade of 19th century the era of Khanate and divides it into two main eras. The period between formation of Kazakh Khanate and the beginning of the 18th century when Tauke Khan passed away he calls unified era of Kazakh Khanate. The author divides this period into short eras as follows: the era of formation of Khanate, the era of strengthening of Khanate, the era of temporary weakening of Khanate, the renaissance, the era of conflicts, the era of the first fights with Zhongars, the era of «unknown years», and the era of Tauke Khan. In this article all these eras will be described and their specifications will be unveiled.

Key words: Kazakh Khanate, Unified period, the period of conflict, Khans, periodization, eras.

Карибаев Б.Б.
**Проблемы периодизации
эпохи Казахского ханства**

Автор в данной статье рассматривает проблемы периодизации Казахского ханства, являющиеся одной из актуальных проблем истории Казахского ханства. Период существования Казахского ханства с середины XV века и по 20-ые годы XIX века считается временем ханства, поделенным на два больших периода. Время образования ханства по начало XIII века, то есть до смерти Тауке хана, считается периодом единства казахского ханства. А дальше автор период единства подразделяет на следующие мелкие периоды: период образования ханства, период процветания (усиление) ханства, период «временного ослабления» ханства, период процветания, период «противостояния», период первых сражений с джунгарами, период «неизвестных годов» (смутные время) и время Тауке хана. В статье имеется описание каждого периода, указываются особенности.

Ключевые слова: Казахское ханство, период единства, период раздробленности, ханы, периодизация, периоды.

**ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫ
ДӘУІРІНІҢ КЕЗЕҢДЕЛУ
МӘСЕЛЕСЕРІ**

Тарих ғылымындағы зерттеу жұмыстарының басты бір ерекшелігі – жүйелілік қағидасы болса, ал оның басты бір белгілерінің біріне – қарастырып отырған тарихи үдерістерді кезеңдеу мәселесі жатады. Қазақстан тарихында да осы кезеңдеу мәселесі ерекше орынға ие. Біз бұл мақаламызда ортағасырлардағы Қазақстан тарихының маңызды бір бөлігі болып табылатын XV-XVIII ғасырлардағы тарихи дәуірдің кезеңделу мәселелерін қарастыруды жөн көріп отырмыз.

Отан тарихында XV-XVIII ғасырлар – кейінгі ортағасырлар кезеңі деп аталынып, Қазақ хандығының өмір сүрген уақытына сәйкес келеді. Сол себепті де бұл кезең тарихи әдебиеттерде – Қазақ хандығы дәуірі немесе хандық дәуір деп аталады. Төрт ғасырдай уақытқа созылған хандық дәуірді шартты түрде екі үлкен кезеңге бөліп қарастыруға болады. Бірінші кезеңді – біртұтас хандық кезең десек, ал екінші кезең – бытыраңқылық хандық кезең деген атауға әбден ие.

Уақыт жағынан алғанда, біртұтас хандық кезең Қазақ хандығы құрылған XV ғасыр ортасынан басталып, Тәуке хан қайтыс болған XVIII ғасыр басына дейін созылады. Ал бытыраңқылық кезеңге XVIII ғасыр басынан XIX ғасырдың бірінші ширегі аралығына дейінгі, яғни осы жылдары хандық басқару жүйесінің жойылған кезіне дейінгі аралық жатады.

Біз бұл жерде хандық дәуірдің біртұтас кезеңіндегі кезеңделу мәселелеріне назарымызды аударамыз. Қазақ хандығы дәуіріндегі біртұтас кезең өз ішінде тарихи дамудың барысына қарай бірнеше кіші кезеңдерге немесе сатыларға бөлінеді. Оларға хандықтың құрылу, күшею, уақытша әлсіреу, қайта күшею, «текетірес», жоңғарлармен алғашқы күрестер, «белгісіз жылдар» кезеңдері жатады. Төменде біз әр сатының ерекше белгілері мен сипаттамаларына тоқталамыз.

Қазақ хандығы дәуіріндегі біртұтас кезеңнің алғашқы сатысына – хандықтың құрылу кезеңі жатады. Қазақ хандығының құрылуы – Отан тарихындағы маңызы аса жоғары оқиға болғандықтан, оған сәл көбірек сипаттама берелік.

Хандықтың құрылуы – Қазақстан аумағында ежелгі замандардан бері үздіксіз жүріп келген барлық тарихи үдерістер мен XIV-XV ғасырлардағы Шығыс Дешті Қыпшақ аумағы мен оған көршілес аймақтардағы саяси құрылымдар дамуының

занды қорытындысы болып саналады. Сонымен бірге, бұл маңызды оқиға Қазақстан аумағында мемлекеттіліктің дамуындағы да белесті бір кезең болуымен ерекшеленеді.

Қазақ хандығының құрылуының аса зор маңызды жағына – оның қазақ халқының қалыптасуының аяқталу кезеңімен қатар, бір тарихи кезеңде жүзеге асуы жатады.

Қазақстан аумағында этникалық үдерістер ең бері дегенде, қола дәуірінен бастау алып, біздің заманымыздың XIV-XV ғасырларында өзінің халықтық деңгейіне көтеріледі.

Жазба деректерде XI ғасырдың орта тұсынан бастап «Дешті Қыпшақ» (Қыпшақтар даласы) атауы «Мафазат ал-гузз» (Оғыздар даласы) атауын ығыстырып шығарады [1, 11-б.]. Дешті Қыпшақ тұрғындары ортақ атаумен қыпшақтар деп аталынса [2, 205-б.], XIV ғасырдың ортасынан бастап, оны «өзбектер» атауы ығыстырып шығарады [3, 13-16 бб.]. Ал Қазақ хандығының құрылуымен Шығыс Дешті Қыпшақ тұрғындары үшін жаңа атау – «қазақ» атауы қолданыла бастайды [4, 110-111-бб.]. Бұл этноним Қазақстан аумағындағы этникалық үрдістердің мәресіне жетіп, бір халықтың қалыптасуының аяқталғандығын көрсетеді. Қазақ хандығының құрылу барысы мен халықтың қалыптасуының аяқталу кезеңі қатар жүзеге асып, саяси жағдайларға байланысты пайда болған «қазақ» термині жаңадан тарих төріне көтерілген халыққа да беріледі. Сойтіп, осыдан жарты мыңжылдан астам уақыт бұрын этноним ретінде пайда болған «қазақ» сөзі бүгінге мәнін өзгертпей, өзі пайда болған аумақтағы халықтың атауы ретінде қолданылып келеді.

Қазақ хандығының құрылуының келесі бір тарихи маңызына, оның XIII ғасыр басында моңғол жаулап алушылығына байланысты үзіліп қалған мемлекеттік дәстүрді жергілікті этностың дәстүріне сай қайта қалпына келтіруі жатады. XIII ғасыр басына дейінгі Қазақстан аумағындағы қыпшақтық мемлекеттік жүйе мен моңғолдық мемлекеттік жүйеде ортақ ұқсастықтар мен белгілер болса да, олардың әрқайсысында тек өздеріне ғана тән ерекшеліктер көп-ті. Мысалы, оған мемлекеттің саяси-әкімшілік құрылымының негізін билікті мұраланудағы айырмашылықтарды, билік түрлерінің атқарушы билік түріне қарым-қатынастарын жатқызуға болады. Жаулап алуға байланысты моңғолдық мемлекеттік жүйе Шығыс Дешті Қыпшақ аумағына енгізіліп, бұрынғы жүйені ығыстырып шығарады, бірақ оны жергілікті тұрғындардың санасы мен жадынан өшіре алмайды. Моңғолдық этнокомпоненттер-

дің қыпшақтану процесі моңғолдық мемлекеттік жүйеге тән ноян, баһадүр секілді терминдерді – би, бек батыр деген жергілікті түрік-қыпшақ сөздері ығыстырады. Сондай-ақ жоғарғы билік мұралануда қыпшақтық дәстүр мен моңғолдық дәстүр арасында өзгешеліктер бар болып, XIII-XIV ғасырдың ортасына дейін моңғолдық дәстүр үстемдік құрып келді. XIV ғасырдың екінші жартысы мен XV ғасырдың ортасына дейінгі аралықтағы саяси оқиғалардың көбісінің астарында осы екі дәстүр арасындағы күрестер жатты. Моңғолдық дәстүр бойынша, ханның мұрагері болып оның ұлдарының бірі сайланса, жергілікті дәстүрге сай билікті билеуші әулеттің жасы үлкен өкілі мұраланып отырған. Бұл дәстүр Алтын Ордада XIV ғасырдың соңы мен XV ғасырдың басында қолданыла бастайды. Ал қазақ хандығының құрылуы – қыпшақтық дәстүрдің толық жеңіске жеткендігін көрсетеді. Орыс хан ұрпақтары Шибан әулетіне қарсы күресте жеңіске жетіп, Шығыс Дешті Қыпшақтағы билікті иеленгеннен кейін осы дәстүрді ұстанады. Керей мен Жәнібек Моғолстанға көшіп келіп, хан сайлау барысында Керей жоғарғы билікті иеленеді [5, 353-б.]. Ата жолы бойынша Керейдің хан болуы – қыпшақтық дәстүрдің жеңіске жеткендігін көрсетеді.

Осылайша, қазақ хандығының құрылуы – моңғолдық үстемдікке дейінгі Қазақстан аумағындағы мемлекеттік жүйе мен дәстүрдің қайта үстемдікке шыққандығын дәлелдейді. Мұның өзі халықтық дәстүр мен мемлекет арасындағы өзара байланыстардың орын алып, мемлекеттің халықтық сипатта болғандығын көрсетсе керек.

Сондай-ақ Қазақстан аумағында ежелгі замандардан XV ғасыр ортасына дейін әртүрлі тарихи кезеңдерде өмір сүрген мемлекеттердегі билеуші әулеттер көбінесе, бір тайпадан шығып, мемлекет атауы сол тайпа атауымен аталғаны белгілі. Сақ, ғұн, үйсін, қаңлы мемлекеттерін айтпағанның өзінде, XIV ғасырдан кейін өмір сүрген Түрік, Түргеш, Оғыз, Қарлұқ, Қимақ, Найман, Қидан, Қыпшақ мемлекеттерінің атауы осыны көрсетеді. Сонымен бірге, XIII-XV ғасырлар аралығында Шығыс Дешті Қыпшақ аумағындағы мемлекеттік құрылымдар – Алтын Орда, Ақ Орда, Ноғай Ордасы, Әбілхайыр хандығы, Моғолстан мемлекеттері бір мезгілде өмір сүріп немесе бірінің орнына бірі келіп, сол орта ғасырлардағы Қазақстанның саяси картасын әртүрлі түспен құбылтып тұрса, Қазақ хандығының құрылуы әртүрлі түсті саяси тұрғыда бір түске ауыстырады.

XV ғасырдың ортасынан бастап, әртүрлі саяси атаулардың орнына саяси бір ғана термин – Қазақ хандығы атауы орнығады. Бұл атау XVIII ғасырдың басына дейін Қазақстан аумағындағы жалғыз мемлекеттің атауы ретінде қолданыста болады.

Ертіс пен Еділ өзендерінің, Сырдария мен Тобылдың жоғарғы ағысының аралығындағы орасан зор аймақ XI ғасырдан бері «Дешті Қыпшақ» деп аталынып келсе, Қазақ хандығының құрылуы мен оның одан кейінгі ғасырлардағы дамуы жаңа ұғымды қолданысқа енгізеді. XVI ғасырдың бірінші жартысында «Қазақстан» термині алғаш рет жазба деректерде жазылып, ол «қазақтардың мекені», «қазақтардың елі» дегенді білдіреді [6, 180-б.]. Сөйтіп, Дешті Қыпшақ атауы тарихтың еншісіне қалдырылып, жаңа атау – жаңа этносаяси жағдайларға сай қызмет ете бастайды. Осылайша, Қазақ хандығының құрылуы – аймақтың саяси және этногеографиялық ұғымдарына да әсерін тигізіп, жаңа жағдайларға сай жаңа атауларды қалыптастырады.

Қазақ хандығының құрылуының тағы бір атап өтер маңызына – оның Қазақстан аумағындағы бір тарихи дәуірді аяқтап, жаңа бір тарихи дәуірге негіз қалауы жатады.

Керей мен Жәнібек хандардың басшылығымен жүзеге асқан бұл маңызды оқиғаны ортағасырлық Қазақстан тарихында Түрік қағанатының, Қыпшақ хандығының құрылуымен салыстыруға болады. VI ғасыр ортасында Түрік қағанатының құрылуы – Қазақстан тарихындағы ортағасырлық дәуірді немесе Түрік дәуірін, Қыпшақ хандығының құрылуы – Қыпшақ дәуірін ашып берсе, Қазақ хандығының құрылуы – қазақ тарихында жаңа тарихи дәуірге жол ашып береді. Ол – Қазақ хандығы дәуірі.

Қазақ хандығы құрылуының Отан тарихында алатын маңызы осындай.

Қазақ хандығының құрылуы бір мезетте, бір оқиғамен жүзеге асқан жоқ, ол оншақты жылға созылған тарихи үдеріс барысында құрылып болады. 1457 жылы Керей мен Жәнібек хандардың Әбілқайыр ханнан бөлініп кетуі хандықтың құрылуы барысындағы алғашқы қадам болса, 1470/71 жылы қазақ билеушілерінің Шығыс Дешті Қыпшақ аумағынан шибанилық әулет өкілдерінің билігін түпкілікті түрде ығыстырып шығаруы – хандықтың толықтай құрылып болғанын көрсетті. Осы 13-14 жылға созылған уақыт ішінде хандықтың құрылу барысы толығымен жүзеге асып болады. Бұл үдеріс өз ішінде тағы оқиғалардың дамуына қарай кіші сатыларға жіктеледі [7, 425-454 – бб.].

Қазақ хандығының тарихындағы келесі кезеңге – хандықтың нығаю кезеңі жатады.

Хронологиялық тұрғыдан алғанда хандықтың нығаю кезеңіне XV ғасырдың соңғы ширегі мен XVI ғасырдың алғашқы ширегі аралығындағы жарты ғасырлық уақыт жатады. Бұл жылдары Қазақ хандығын Керей ханның ұлы – Бұрындық хан, одан кейін Жәнібек ханның ұлы, атақты Қасым хан басқарады. Осы жылдары Қазақ хандығы Сырдария өзенінің орта ағысы бойындағы қалалар мен өңірлер үшін Мауереннахр аумағындағы темірлік, одан кейін оның орнына келген шибанилық әулеттермен ұзаққа созылған күрестер жүргізеді. Қасым ханның билік құрған жылдары ол жеңіспен аяқталады [8, 74-92, 126-140 бб.].

Жарты ғасырдай уақытқа созылған хандықтың күшею кезеңі де өз ішінде бірнеше кіші кезеңдерге бөлінеді. Оларға XV ғасырдың соңғы ширегінде Сыр бойындағы қалалар мен өңірлер үшін жүргізілген күрестер кезеңі, XVI ғасырдың алғашқы онжылдығындағы шибанилық Мұхаммед Шайбани ханмен болған күрестер кезеңі және Қасым ханның билік құрған кезеңі жатады. Аталған үш кіші кезеңнің өзі тағы да өз іштерінде сатыларға бөлініп кетеді.

1511-1521 жылдары ел басқарған Қасым хан қазақ елінің шекарасын батыста Еділге дейін, оңтүстікте Сырдария өзенінің сол жағалауындағы өңірлерге дейін ұлғайтады. Жазба дерек мәліметтері қазақ халқының саны бір миллионнан асады деп баяндаса, ауыз әдебиетінің материалдарында «Қасым ханның қасқа жолы» атты заңның болғандығы айтылады. Бұл дегеніміз – Қазақ хандығында біртұтас саяси, этникалық, экономикалық, мәдени, рухани кеңістіктермен қатар, біртұтас құқықтық кеңістіктің де болғандығын көрсетеді. Сол себепті де Қасым хан билік құрған онжылдық кезеңнің соңғы бөлігін – Қазақ хандығының XVI ғасырдағы ең шырқау шегі деп, ал құрылғаннан кейінгі соңғы жарты ғасырды Қазақ хандығының күшею, нығаю кезеңі деп атаймыз.

1521-1538 жылдары Қазақ хандығының тарихында әлсіреу кезеңі деген атауға ие. Бұл жылдары ішкі саяси алауыздықтар мен тақ үшін күрестер хандықты әлсіретіп, оның беделін төмендетеді. Қасым ханның ұлы, әрі мұрагері – Мамаш хан тақ үшін болған күрестің құрбаны болса, оны биліктен ауыстырған Тахир хан тұсында алауыздықтар одан әрі күшейіп кетеді. Ал оның қайтыс болуымен қазақ жерінің үш аймағында келте хандар пайда болады. Батыс бөлікте – Ахмет хан (Қожа Ахмет хан), орталық

бөлікте – Тоғым хан, Жетісуда – Бұйдаш ханның билігі орнайды. Сыртқы жаулармен күрестерде қазақ билеушілері жеңілістен көз ашпайды. Осы жылдары сыртқы жаулармен және ішкі өзара талас-тартыстарда 60-тан астам қазақ хандары мен сұлтандары қаза табады. Қазақтар халқы өз жерінің көп бөлігінен айырылады. Бұл жағдайды ортағасырлық тарихшы Мұхамед Хайдар Дулати «(бұл жерде) қазақтар қалмады десе де болады» деп жазады. [4,111-б]. Бұл дерек мәліметі Қазақ хандығының уақытша әлсіреу кезеңіне берілген алғашқы және өте дәл сипаттама болып саналады.

Хандық дәуірдің келесі кезеңі – қайта өрлеу, қайта күшею кезеңі деп аталады. Уақыт жағынан бұл кезең – XVI ғасырдың 40-90 жылдары аралығын қамтиды. Осы кезеңде билікте болған қазақ хандары – Хақназар хан, Шығай хан, Тәуекел хандардың жүргізген ішкі-сыртқы саясаттарының басты бағыты – хандықтың бұрынғы қуатын қалпына келтіруге арналды. Жарты ғасырдан астам уақытқа созылған бұл кезеңде қазақ хандары бірте-бірте өз мақсаттарына жақындай түсіп, ақыры сол ғасырдың соңғы жылдары оны орындайды. XVI ғасырдың соңына таман Қазақ хандығы бұрынғы Қасым хан тұсындағы мемлекеттің шекарасын қалыптастырады. Сөйтіп, қазақ халқының этникалық аумағының қалыптасуы аяқталады [9,45-49,71-80,83-91 бб.]. Бұрынғы Яссы қаласы Түркістан деп аталынып, хандықтың тұрақты саяси-әкімшілік орталығына айналады.

Хандықтың тарихындағы келесі кезеңді шартты түрде – «текетірес» кезең деп атауға болады. Түркістан қаласын саяси орталық еткен Есім хан мен Ташкент аймағының билеушісі Тұрсын хан арасындағы билік үшін болған күрестер – кезеңге осындай атауды беруге лайық.

Бұл кезеңнің алғашқы сатысында Есім ханның беделі жоғары болса, келесі сатыда Мауереннахрдағы аштарханилық Имамқұли ханға арқа сүйеген Тұрсын ханның рөлі артады. Тіпті Есім хан амалсыздан Шығыс Түркістан аумағына кетуге мәжбүр болады. Бұл күрестің ақыры Тұрсын ханның өлтірілуімен және ал келесі жылы Есім ханның қайтыс болуымен аяқталады. Осылайша, хандық дәуірдің «текетірес» кезеңі отыз жылға созылып, екі ханның қысқа уақытта қайтыс болуымен аяқталады.

Хандық дәуірдің бұдан кейінгі 1629-1652 жылдар аралығын – жоңғарлармен алғашқы күрес кезеңі деп атауға болады. Бұл жылдары Есім ханның ұлдары Жәнібек хан, одан кейін Жәңгір хан осы жылдары билікте болғаны белгілі. Осы кезеңде Қазақ хандығының шығысында Жоңғар ханды-

ғы құрылып, 120 жыл бойы екі хандық арасында үлкенді-кішілі соғыстар мен ұрыс-шайқастар өтеді. Жоңғар хандығы құрылып, 1652 жылы Жәңгір хан қаза тапқанға дейінгі азғантай уақыт ішінде екі жақ арасында жазба дерек мәліметтерінде сақталып қалған үш үлкен шайқастар өтеді. Олар – 1635 жылғы, 1643 жылғы және 1652 жылғы ұрыстар. Бұл ұрыстар қазақ елінің шығыстағы жаңа қарсыласы – Жоңғариямен жүргізген алғашқы күрестері болатын. Сол себепті де Есім ханның ұлдары – Жәнібек хан мен Жәңгір ханның билік құрған жылдарын шартты түрде жоңғарлармен алғашқы күрестер кезеңі деп атауға әбден болады.

Қазақ хандығы дәуіріндегі Жәңгір хан қаза тапқан 1652 жылдан Тәуке хан билікке келген 1680 жылға дейінгі аралықта кімнің билікте болғаны әзірге ғылымға белгісіз болып отыр. Еліміздің, жеріміздің болғаны анық, бірақ 28 жыл бойы кім билікте болды, ол қандай саясат жүргізді – мұның бәрі тарихымызда белгісіздеу. Сол себепті біз бұл кезеңді «белгісіз жылдар» деп атадық. Болашақтағы зерттеулер мен ізденістер «белгісіз жылдар» кезеңіндегі тарихи даму үдерісін белгілі етеді деген ойдамыз.

Біртұтас Қазақ хандығының соңғы кезеңі Жәңгір ханның ұлы – Тәуке ханның билік құрған 1680-1715 жылдармен байланысты.

Бұл жылдарды өзіне дейінгі және өзінен кейінгі жылдармен салыстырғанда ауыз әдебиетінде «қой үстіне бозторғай жұмыртқалаған заман», «алтын ғасыр» деп атайды. Осы жылдары қабылданған «Жеті жарғы» заңы – ел ішіндегі, қоғамдағы әртүрлі жағымсыз қылықтар мен іс-әрекеттерді болдырмауға, билікті құрметтеуге, елді сыртқы жаулардан қорғауға бағытталып, қоғам мүшелерінің құқықтары мен міндеттерін нақтылайды. Тәуке ханнан кейін билеуші топтар арасындағы талас-тартыстар, 1723-1726 жылдары болған «Ақтабан шұбырынды» оқиғалары, Тәуке хан тұсында қазақ халқы үшін нағыз «алтын ғасыр» заманының болғанын көрсетеді.

Бұған дейін айтып өткеніміздей, Тәуке ханнан кейін Қазақ хандығының тарихында 100 жылдан астам уақытқа созылған бытыраңқылық дәуір басталады. Ол дәуірдің соңы Қазақ хандығының толық күйреуімен аяқталады.

Осылайша, XV-XVIII ғасырлар аралығын қамтыған Қазақ хандығы дәуірі өз ішінде бірнеше кезеңдерге бөлініп, әр кезең өзіндік ерекшеліктерімен, белгілерімен ерекшеленеді. Болашақта әрбір зерттеуші хандық дәуірдің әр кезеңнің басты сипатын біліп, оны одан әрі терең қарастырып, тарихымыздағы белгісіз тұстар мен жәйттерді аша түседі деген ойдамыз.

Әдебиеттер

- 1 Кумеков Б.Е. Арабские и персидские источники по истории кыпчаков VIII-XIV вв. Научно-аналитический обзор. Издательство «Наука» Казахской ССР. – Алма-Ата, 1987. – 44 с.
- 2 Ахинжанов С.М. Кипчаки в истории средневекового Казахстана. Издание исправленное. – Алматы: Ғылым, 1995. – 296 с.
- 3 Ахмедов Б.А. Государство кочевых узбеков. Издательство «Наука». Главная редакция восточной литературы. – М., 1965. – 196 с.
- 4 Дулати М.Х. Тарих-и Рашиди. – Алматы: М.Х.Дулати қоғамдық қоры, 2003. – 616 бет.
- 5 Баһр ал-асрар фи манакіб ал-аһйар. Мына жинақта: Материалы по истории Казахских ханств XV-XVIII веков (Извлечения из персидских и тюркских сочинений) / сост.: С.К. Ибрагимов, Н.Н. Мингулов, К.А. Пищулина, В.П. Юдин. – Алма-Ата, 1969. – 652 с. (Одан әрі МИКХ.)
- 6 Бадай ал-вакай. //МИКХ.
- 7 Кәрібаев Б.Б. Қазақ хандығының құрылу тарихы. – Алматы: «Сардар» баспа үйі, 2014. – 520 б.
- 8 Кәрібаев Б.Б. Қазақ хандығының күшеюі (XV ғ. соңғы – XVI ғ. алғашқы ширектері). – Алматы: «Сардар» баспа үйі, 2015. – 176 бет.
- 9 Абусейтова М.Х. Казахское ханство во второй половине XVI века. Издательство «Наука» Казахской ССР. – Алма-Ата, 1985. – 104 с.

References

- 1 Kumekov B.E. Arabskie i persidskie istochniki po istorii kypchakov VIII-XIV vv. Nauchno-analiticheskij obzor. Izdatel'stvo «Nauka» Kazahskoj SSR. – Alma-Ata, 1987. – 44 s.
- 2 Ahinzhanov S.M. Kipchaki v istorii srednevekovogo Kazahstana. Izdanie ispravlennoe. – Almaty: Fylym, 1995. – 296 s.
- 3 Ahmedov B.A. Gosudarstvo kochevykh uzbekov. Izdatel'stvo «Nauka». Glavnaja redakcija vostochnoj literatury. – M., 1965. – 196 s.
- 4 Dulati M.H. Tarih-i Rashidi. – Almaty: M.H.Dulati қоғамдық қоры, 2003. – 616 бет.
- 5 Bahr al-asrar fi manakib al-ahjar. Myna zhinaқта: Materialy po istorii Kazahskih hanstv XV-XVIII vekov (Izvlechenija iz persidskih i tjurkskih sochinenij) / sost.: S.K. Ibragimov, N.N. Mingulov, K.A. Pishhulina, V.P. Judin. – Alma-Ata, 1969. – 652 s. (Odan әгі МІКН.)
- 6 Badaj al-vakaj. //МІКН.
- 7 Кәрібаев В.В. Қазақ хандығының құрылу тарихы. – Алматы: «Sardar» баспа үйі, 2014. – 520 б.
- 8 Кәрібаев В.В. Қазақ хандығының күшеюі (XV ғ. соңғы – XVI ғ. алғашқы ширектері). – Алматы: «Sardar» баспа үйі, 2015. – 176 бет.
- 9 Abuseitova M.H. Kazahskoe hanstvo vo vtoroj polovine XVI veka. Izdatel'stvo «Nauka» Kazahskoj SSR. – Alma-Ata, 1985. – 104 s.